

PER LINDSTRÖM

Searle om kropp-medvetande-problemet

I första kapitlet av sin bok *Minds, Brains and Science* (BBC 1984, Pelican Books 1989) presenterar John Searle vad han uppger vara en "ganska enkel lösning" av kropp-medvetande-problemet (the mind-body problem). Nu skulle det förstås kännas som en befrielse om detta, till synes hopplösa, problem, när allt kommer omkring, skulle ha en "ganska enkel" lösning. Låt oss därför titta lite närmare på vad Searle har att säga.

"Det är" (i min översättning) enligt Searle "fyra drag hos mentala fenomen, som gör kropp-medvetande-problemet till ett riktigt svårt problem. ... Det viktigaste av dessa drag är medvetenhet (consciousness) [de övriga är intentionalitet, subjektivitet och kausal interaktion mellan mentala och fysiska fenomen (mental causation)] ... Det är helt enkelt ett faktum om världen att den innehåller ... medvetna mentala tillstånd och händelser men det är svårt att förstå hur rent fysiska system kan ha medvetande." (Detta innebär att Searle, till skillnad från många filosofer, varken utgår från eller kommer till slutsatsen att de fenomen, förutom vilka det aktuella problemet aldrig skulle uppstått, inte existerar. Men sjuttonhundratalsmaterialismen tycks, kvantfysiken till trots, inte ha förlorat sin lockelse.)

Searle presenterar sin "ganska enkla" lösning av kropp-medvetande-problemet i form av två teser (plus förklarande kommentarer). Han första tes är följande:

Mentala fenomen, alla mentala fenomen, medvetna såväl som omedvetna, visuella eller auditiva, smärtupplevelser, ..., tankar, hela vår mentala tillvaro orsakas av processer som äger rum i hjärnan.

Och, som svar på frågan vad smärtupplevelser och andra mentala fenomen är, formulerar han sin andra tes:

Smärtupplevelser och andra mentala fenomen är drag hos ("features of") hjärnan (och möjligen resten av centrala nervsystemet.)

En standardinvändning mot den första tesen är att det är svårt att förstå hur fysiska fenomen (händelser, processer) kan orsaka, ge upphov till, mentala fenomen på samma sätt som t ex det faktum att en biljardboll stöter till en annan orsakar att denna börjar rulla. Men det fel man då begår är, enligt Searle, att använda denna alltför grova modell på orsaksförhållandet mellan hjärna och medvetande; vad som fordras är ett mer "s sofistikerat" orsaksbegrepp.

Detta mer sofistikerade orsaksbegrepp är det i termer av vilket ett fysiskt objekts mikroegenskaper orsakar (kan sägas orsaka) dess makroegenskaper i den mening att de senare kan kausalt förklaras i termer av de förra. "Så kan t ex det faktum att bordet ... är ett fast förmål förklaras i termer av gitterstrukturen av de molekyler bordet består av. På liknande sätt kan det faktum att vatten är flytande förklaras i termer av växelverkan mellan H₂O molekyler." Enligt Searle kan man på liknande sätt förstå relationen mellan hjärnan och de mentala fenomenen: "På samma sätt som det faktum att vatten är flytande orsakas av hur dess mikrokonstituenten beter sig ... så, i *precis* [min kursivering] samma betydelse av "orsakas av", ... orsakas mentala fenomen av processer som äger rum i hjärnan på neuronnivå." Det är förstås mycket vanligt att ett objekts ytegenskaper orsakas av dess mikrostruktur och detta är "*precis* [min kursivering] den relation som råder mellan medvetandet och hjärnan".

I exakt vilken mening orsakas bordets soliditet av dess mikrostruktur? Svaret är, något amatörmässigt, ungefär följande: De molekyler av vilka bordet består och krafterna mellan dem är sådana att avståndet mellan dessa molekyler och deras form förblir (nästan) konstanta (vid "rumstemperatur") om de inte utsätts för anseelig påverkan. Av detta följer att bordet är ett fast förmål i den mening att det inte ändrar form annat än om det utsätts för anseelig påverkan. Och detta följer i en mycket stark mening: i ett motexempel skulle bordets form (märkbart) förändras samtidigt som de molekyler bordet består av bibehåller sin form och avståndet mellan dessa molekyler förblir konstanta. Det är i denna, mycket starka, mening som bordets soliditet förklaras av dess mikrostruktur. Och någonting liknande gäller om vattnets egenskap att vara flytande och dess mikrostruktur.

Är det sant att hjärnans mentala tillstånd orsakas av (kan förklaras i termer av) dess mikrostruktur i *precis* samma mening som bordets soliditet orsakas (förklaras) av dess mikrostruktur? Om detta vore sant, skulle relationen mellan hjärnans fysiska mikrotillstånd och dess mentala tillstånd vara *precis* densamma som relationen mellan bordets mikrotillstånd och dess soliditet. Detta skulle bli innebära att hjärnans mentala tillstånd, oberoende av tidigare iakttagna korrelationer, skulle kunna "avläsas" från dess fysiska (mikro)tillstånd på samma sätt som vi givet bordets mikrotillstånd kan "avläsa" att det är ett fast föremål. Men det finns naturligtvis, åtminstone för närvarande, inget skäl att tro att detta skulle vara möjligt: de egenskaper (tillstånd) hos hjärnan som bär *precis* samma relation till hjärnans mikrotillstånd, som bordets soliditet bär till dess mikrotillstånd, är förstås (vissa av) hjärnans fysiska makroegenskaper *inte dess mentala tillstånd*. (Och tänk om "bord" har upplevelser.)

Antingen inför alltså Searle ett alldeles grundlöst antagande om relationen mellan fysiska och mentala fenomen eller så är relationen mellan dessa *inte precis* densamma som relationen mellan t ex bordets fysiska mikro- och makro-egenskaper. Och om denna relation inte är *precis* densamma utan bara (ganska) lik relationen mellan bordets fysiska mikro- och makrotillstånd, återstår att se om denna likhet kan underlätta vår förståelse av förhållandet mellan fysiska och mentala fenomen. Men i det avseendet är vad Searle har att komma med inte till någon hjälp alls.